

Η Άννα Αφεντουλίδου για την συλλογή διηγημάτων "Ασφαλής πόλη" (diastixo, 04.12.2015)

ΚΡΙΤΙΚΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ηρώ Νικοπούλου: «Ασφαλής πόλη» κριτική της Άννας Αφεντουλίδου

Το βιβλίο διηγημάτων *Ασφαλής πόλη* της Ηρώς Νικοπούλου μιλά για το αντίθετο ακριβώς από ό,τι ορίζει ο τίτλος του: μόνο αίσθημα ασφάλειας δεν υποβάλλει αυτή η πόλη. Οι ιστορίες της μιλούν για τον κίνδυνο που κρύβει η εφησυχαστική απλότητα, για την αυταπάτη ότι πορευόμαστε πάνω από ένα προστατευτικό δίχτυ που προφυλάσσει την ακροβασία μας. Για το αίσθημα της διακινδύνευσης που μισοκοιμάται κάτω και από το πιο απλό, καθησυχαστικό συμβάν: οι προστατευτικές σχέσεις της οικογένειας, της φιλίας, της μαθητείας, της θρησκευτικής πίστης αποκαλύπτονται ως ένα επικίνδυνο παιχνίδι κυριαρχίας. Δείχνουν το πάθος που αγωνίζεται να βγει βουερό στο φως και αναδιπλώνεται μπροστά στον ιμπεριαλισμό της ενοχής, για ό,τι εδραιώνεται και ό,τι διαφεύγει μέσα στην αγωνία της πάλης με τους εξωτερικούς Λαιστρυγόνες και τους εσωτερικούς μας Κύκλωπες. Ιστορίες με μιαν αναπαραστατική διαύγεια σαν οδηγίες -ή και σεναριακοί διάλογοι/μονόλογοι- για κινηματογραφικές σεκάνς, αλλά με μια ύπουλη διαστρωμάτωση μυθολογικών καταβολάδων, με το δηλητήριο του

αρχαιοελληνικού δράματος να αποστάζεται στη μοίρα των ηρώων. Προπάντων των ηρωίδων τους.

ΑΝΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ «ΣΤΑΘΕΡΩΝ» ΔΟΜΩΝ Ή ΠΩΣ ΞΗΛΩΝΕΤΑΙ ΤΟ ΔΙΧΤΥ

Η σχέση με τη μητέρα τραυματική, η μικρή Ιφιγένεια θυσιάζεται από μια εμ-παθή Μήδεια ή/και από μια ανελέητη Κλυταιμνήστρα, η πατρική φιγούρα απορριπτική ή απύσχα σημαδεύει τα αθώα μέσα στα παθήματά τους πρόσωπα. Αλλά και σκοτεινά ερωτικά πάθη. Προπάντων τα ανομολόγητα. Η ηδονή της τυχαίας σωματικής επαφής στα γεμάτα κόσμο θερινά λεωφορεία, η λατρεία των ποδιών και των δακτύλων τους με την εμμονική προσήλωση μιας ακίνδυνης διαστροφής, το ομοφυλοφιλικό πάθος του ιερέα, η διέγερση ενός παιδεραστικού έστω και ανεκτέλεστου βιώματος για τον δάσκαλο, η δεισιδαιμονία της ενοχής για τον θάνατο του αγέννητου βρέφους που βαραίνει τη μητέρα. Ο πόνος και η σκληρότητα μιας ασφυκτικής μέσα στα αδιέξοδά της σύγχρονης πραγματικότητας. Και προπάντων η εσωτερική πάλη με τις ηθικές σταθερές, άλλοτε άμεσα μέσα από την οπτική του αφηγητή και άλλοτε εμμέσως αντανακλώμενη στην οπτική του Άλλου. Ήρωες που βασανίζονται και αυτοβασανίζονται βουβά, με έναν υποδόρια βίαιο τρόπο, γι' αυτό και, αρκετοί από αυτούς, αθώνονται στα μάτια μας.

Ιστορίες με μιαν αναπαραστατική διαύγεια σαν οδηγίες -ή και σεναριακοί διάλογοι/μονόλογοι- για κινηματογραφικές σεκάνς, αλλά με μια ύπουλη διαστρωμάτωση μυθολογικών καταβολάδων, με το δηλητήριο του αρχαιοελληνικού δράματος να αποστάζεται στη μοίρα των ηρώων.

Προπάντων των ηρωίδων τους

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ

Αν θέλαμε να ορίσουμε το εννοιολογικό εμβαδόν των διηγημάτων, θα μπορούσαμε να το αναπαραστήσουμε ως ένα γεωμετρικό τετράπλευρο, όπου στις γωνίες της βάσης εδράζονται από τη μια η σχέση κυριαρχίας και υποταγής, μέσω κυρίως μιας δυναστευτικής μητρικής φιγούρας, και από την άλλη η σχέση αθωότητας και ενοχής, κυρίως μέσω ενός σκοτεινού ερωτικού πάθους. Στα άνω τεταρτημόρια της επι-φάνειας πρωταγωνιστούν ήρωες που: από τη μια μεριά εμφανίζονται άπαξ είτε παραμένοντας ανώνυμοι, προβάλλοντας απλώς ως ιδιότητες (π.χ. η καθηγήτρια και ο μαθητής, ο ρατσιστής και ο μετανάστης) είτε ονομάζονται αποκτώντας έτσι υπόσταση και πρόσωπο (π.χ. ο Ίσμα και η Ιρίνα, η Σάσα και ο Σάκης)· και από την άλλη, πρόσωπα που εμφανίζονται σε περισσότερα του ενός διηγήματα, έτσι ώστε παρουσιαζόμενα σε διαφορετικές ηλικιακές φάσεις της ζωής τους να σκιαγραφούν υπαινικτικά μιαν ιδιότυπη πορεία από την παιδικότητα στην οδυνηρή ενηλικίωση (π.χ. η Ελπινίκη και, κυρίως, η Ιφιγένεια).

Στο πρώτο διήγημα, που δωρίζει και τον τίτλο του στη συλλογή, χαράσσονται οι δύο βασικοί άξονες: Η γραμμή της ενοχής και της αθωότητας - η ανύποπτη μητέρα ενοχοποιείται για το θνησιγενές βρέφος, μια ενοχή της οποίας αδυνατεί να συλλάβει την αιτία· η ίδια προβάλλει λογικά ως αθώα στα μάτια του αναγνώστη, αν και της καταλογίζουμε την εμπλοκή, την άγνοια, ίσως και την υποταγή. Έτσι, λοιπόν, εισάγεται ανταγωνιζόμενος αλλά και αλληλοσυμπληρούμενος με τον πρώτο, ο δεύτερος άξονας της αφήγησης: Η γραμμή της κυριαρχίας και της υποταγής - η προσπάθεια από θέση ισχύος να επιβληθεί ο ένας στον άλλον, να γίνει η επιθυμία και το «δέον» του οι όροι που θα συντάξουν τις σχέσεις τους.

Τα πρόσωπα του διηγήματος ονοματίζονται ιδιόμορφα: η γυναίκα ονομάζεται με το «ανθελληνικό» Λόις, ενώ ο άντρας μένει σχεδόν ανώνυμος με το αρχικό του μόνο «Τ.» να φανερώνεται. Ο Τ. είναι φορέας μιας σκληρής

παράδοσης, λοξοκοιτάζει περισσότερο στο παρελθόν και μάλιστα στο σκοτεινό μυθικό του υπόστρωμα, όπου η κάθαρση είθισται αιματηρή· αποτελεί έκφραση ενός αστερισμού ιδιοτήτων, παρά ένα εξατομικευμένο πρόσωπο. Η Λόις, σφηνωμένη στο συγχρονικό παρόν μιας ζαλιστικής μεγαλούπολης, υποτάσσεται αναζητώντας έρεισμα, ωστόσο παραμένει αμφίθυμη, γι' αυτό και αντιδρά, έλκεται και απωθείται, μετεωριζόμενη μέχρι το τέλος στο εναέριο διαμέρισμά της, ζυγίζοντας στο μεταίχμιο μίαν απόφαση που ποτέ δεν οριστικοποιεί.

Στο δεύτερο και τρίτο διήγημα, πρωταγωνιστής είναι μια αποκλίνουσα ερωτική αίσθηση, η οποία ταυτοποιείται με το πρόσωπο -το οποίο παραμένει ανώνυμο- και το αντιπροσωπεύει· όπως ρυθμίζει εξάλλου και την αφήγηση, η οποία παρακολουθεί και ερμηνεύει, χαλαρώνει και εντείνει τον σφυγμό της, ακολουθώντας το ταξίδι του κρυφού παρεκκλίνοντος πάθους - αν και όχι επικίνδυνου, μια που αντιμετωπίζεται από τον αθέατο αφηγητή με επιείκεια, ίσως και κατανόηση.

Η ΑΝΑΙΜΑΚΤΗ ΘΥΣΙΑ ΤΗΣ ΑΘΩΟΤΗΤΑΣ

Η Ιφιγένεια εισάγεται στην *Ασφαλή πόλη* με την «Εξέταση», όπου η σκληρή μητέρα (Ντίνα) θέλει να υποβάλει σε εξέταση «αγνότητας» την 12χρονη κόρη, επειδή πιστεύει ότι έχει κάνει έρωτα με τον εραστή της. Η μητρική διάσταση υποχωρεί, για να καταληφθεί ο συναισθηματικός χώρος από ένα επιθετικό ζηλόφθονο πάθος διεκδίκησης του Άντρα. Μια «Μήδεια» που προτιμά να θυσιάσει τη μικρή Ιφιγένεια, για να κατοχυρώσει τη δική της γυναικεία θέση στο σκληρό παιχνίδι της ερωτικής αρένας. Η Ιφιγένεια, αθώα μέσα στην άγνοιά της, αντιστέκεται. Η ηρωίδα θα επανέλθει στα τέσσερα τελευταία διηγήματα της συλλογής, ως ενήλικη, ως μεσήλικας, ως διεκδικήτρια της πατρικής αγάπης, για να κλείσει το βιβλίο και πάλι με την παιδική ανύποπτη της εκδοχή να βασανίζεται από μια κυριαρχική μητέρα.

Η επάνοδος της Ιφιγένειας στο τελευταίο διήγημα του βιβλίου στα παιδικά της χρόνια έχει, εκτός της χρονικής, και μια μετατόπιση οπτικής: τη δείχνει να βγαίνει έξω από τα ασφυκτικά δεσμά του Οίκου στον ανοιχτό ορίζοντα του Άστεως. Έτσι, σφραγίζει με το ανοιχτό της τέλος την *Ασφαλή πόλη* με την ελπίδα μιας ενατένισης αλλά και την επίγνωση μιας προδρομικής ακύρωσης, προσγειώνοντάς μας από την ου-τοπία της αθωότητας στην εν-τοπία της ματαίωσης.

Ασφαλής πόλη

Ηρώ Νικοπούλου

Γαβριηλίδης 174 σελ.

Τιμή € 10,65

<http://diastixo.gr/kritikes/ellinikipezograpfia/4570-asfalis-poli>